" کارنەڤاڵی گڕبەردانە سەرپۆشەکان"

دەقی: شێرۆی پلکە زاریّ

(هەتا چارشێو بەسەر تۆوە دەبینم نازەنینی کورد

بەسەر بیلبیلەکەی چاوی مندا دەکشێ تەمێکی تر

که فرمێسکم لەسەر روخساری کیژی دڵشکاو بینی

وتم یاخوا لەسەر سوورگوڵ نەبینم شەونمێکی تر)

"هێمن / موکریانی"

شایی خوێن

+ ژینا گیان.. ماڵئاوا.. چ باسە هەنووکە لە ئاسمانێ؟ یان بە رۆح و گیان و جەستە لەوە ماندووتری لەوەی کە ئەم سەرزەمینە بەجێبێڵێت، نۆستالژیای تۆ لەگەڵ خاك و خۆشی و ناخۆشی خەڵکانێکە کە کەمینەیەکی ئاشنان بە تۆ و هەم پەرۆشی ئەوانەشی کە نایانناسیت، من دڵنیام تۆ ناخوازیت کەس پەنجەیەکی بریندار بێت یان مەرگەساتی خۆت ئاسا.. بچێژێت،

چونکە دەزانیت وەک تۆ ستەمدیدە و زامدار و لێوبەبار و زێدە پەژموردە بوون. ئاخۆ هەنوکە خەوتوویت یان بێداریت؟ تۆ بڵێیت ئاگات لەو شۆرش و هەرا و زەنا و گۆڤەندە بێت کە خوێن و خەنە و خەندە و خەم و خۆشنوودی و خەیاڵی ئاگرین و خولیای سەرفرازی و سەربەستی.. دونیای تەنیوەتەوە؟ بە هەزارەها نەوبووک و کچانی نەباڵق و بێوەژن و دەرۆزەکەر و کەلاوەنشین و کۆشکنشین هاوسۆزی تون، چ مێینە بن و چ نێرینە، لە خانمان و لە پیاوان، هەم یاخی و خەونبین بە ئایندەیەکی زێڕەوشان و مژدەبەر و مژدەهێن کە هاوسۆز و هاودەردی تۆن. کەمەکێ سەر هەڵبڕە و ببینە چ شایلۆغان و جۆش و خرۆش و جونبوشێکە کە دڵی هەر هەمووان دەخاتە سەر ریتمی سروودی "ئەی رەقیب" و "خوایە وەتەن ئاوا کەی"، هەم سەرقافڵەچی هەزارەها لەوانەی کە خەونیان بە شکاندنی قەفەزەکان و داڕووخانی قەڵا سەختگیرەکان بینیوە، کە ببوون بە زیندانی بۆ هەر هەموو ئەوانەی نەترسانە خەونیان بە دونیایەکی بەهادارتر و ئارامتر و یەکسانیخواز و مرۆڤپەروەرانەتر بینیوە کە بێتە بوون!

***

قۆچی قوربانی

گیانی گیانان..گوتیان کە گوایە جوانەمەرگ بوویت.. وەلی حاشا.. هۆ 'بەور'ی ئازا و سەرمەشقی رابوونێک کە هەموومان خەونمان پێوە بینیوە، بێگومان جوانەمەرگ بوویت وەک خانمە شۆرشڤانی فرەنسایی "ژان دارک: ١٤٣١/١٤١٢""ی پاکیزە کە وەک تۆ دژی ستەم و بێدادی رۆحی کەڵەگایی نێرسالاری و دزسالاری جەنگا، بەڵام ئەوە هەر تۆ بوویت.. هۆ 'تەوار'ی بەرزەفڕ کە باڵەکانت دەیدا لە بنی عەرشی فەلەک و هاوکات چریکەت تاریکپەرستەکانی کاس و هوڕ و گێژ کردووە و تۆقاندوونی، ئەوە تۆیت.. هۆ تاقانەترین مێینە کە وەک خانمە شۆرشڤانانی " کوردستانی رۆژئاوا بە خوێنی پاکی خۆت دونیات بێدار کردەوە و گرەوت بردەوە، کە نەک بە تەنها "ئێران" و بەس، بەڵکو لەسەر کۆی نەخشە و جوگرافیای "ڕەشهەڵاتی ناوەراست" تۆ بوویت بە بەیداغ و مەشخەڵ و نموونەی گیانفیدایی بە درێژی چەندین سەدە، دەنێو مەملەکەتێك و مێژوویەک کە زیندان و قەسابخانەیە بۆ ژمارەیەکی زۆر لە ژنان و کچان بێ چەند و چوون، بگرە بانگی خوێنی تۆ هەر چوار قوڕنەی دونیای تەنیوەتەوە. ئەتۆی خۆشەویست لای ملیۆنەها بوویت بە سیمبول و سەرمەشقی شۆرش و بەرخودان، بگرە لە چاوی هەر هەموو هاوخوێن و هاوتوخم و هاورەگەز و هاوسۆزەکانت جوانییەکت بەجێهێشت کە بارتەقای خەون و خۆزگەی هەر هەموو مەردمگەلە ژیاندۆست و جواناس و جوانپەرست و بەرزە دەماغەکانە کە بە چ

ئەفسوونێکی سادەیی رۆحی پاک و خاکەڕای خۆت هەر هەموومانت لە دەوری خۆت کۆ کردەوە، دەنێو ئەم رۆژگارەی کە سیخناخە لە پیاوانی گرگن و خەسیو و دژە ژن و کۆی هاورەگەز و هاوتوخمەکەی تۆ!

***

پایزنامە

هۆ لە پایز و خەزان مەلوولتر و هەم شاعیرانەتر، هەڵوەرینی تۆ لە یەک خیاباندا پایزی راگەیاند کە گەڵا رێزانێکی وەدەووی خۆی هێنا کە هەزارەها خیابانی دیکە مژدەی بەهارێکی بە ملیۆنەها بەخشی، ماڵئاوایی تۆ چ موعجیزە و پەرجوویەک بوو کە هەر هەموومانی لەسەر سفرە و خوانی خۆشەویستی کۆ کردەوە.. ئەوەیان چەندە سەنگین و پەرجوویەک بوو کە نواندت بە نەمانی خۆت؟ دۆستان و دۆژمنانی دڵڕەشت لەسەر هەمان ئەو خیابانەدا گرد کردەوە و هەم لەسەر هەر هەموو جادە و کوچە و کۆڵانەکان و خیابانەکانی دیکە کە تۆ کردت بە کوانوو و ئاگردانی بەرخودان و خۆشەویستی و جۆش و خرۆشی سەرکەشی و خەونی زیندەگییەکی شکۆمەندانە کە ئەگەر تا هەنووکە نەمانبوویێت و خەون بوویێت.. ئەوە تۆ لە پایزێکی غەمناکی نێو دڵ و رۆحی ئێمەدا وەک تەتەر و پەیکی شارەزا هێنات و دەنێو چاوانی ئێمەدا چاندت .. هۆ خەونهێنە غەمین و بەجەرگ و خاکەڕا و زێدە سەلار و سەنگینەمان!

ئەوەیان چ گۆبەندێکە کە چەند تاڵە موویەکی سەر و پرچی تۆ، یانژی قەفێک لە کەزی یاخی و هەڵاتوو و سرک و جوانی تۆ کە بە بەر چاوی هەزارەها خۆیان لە رەفتە و سەرپۆش راپسکاند تا بەکامی دڵی خۆت هەتاو و هەوای پاک بیشواتەوە، ئاخر نەدەکرا.. ئاخر نەدەکرا جوانییەک لە ناو جوانی تۆدا بخنکێت. ئەرێ بە راست ئێمە لەسەر کام ئەستێرەدا دەژین کە سەر و پرچی تۆ پیاوانی هەوەسباز و خۆگر لە شەهوەت رژێندا هار و دەیری و دەللی بکات، بە تەنها بە بینینی سەر و پرچی کۆت و بێ سەرپۆشت؟ تۆ بڵێیت ئەوان و ئێمە جێنشینی هەمان ئەستێرە بین؟

ئاخر حیکمەتی تێدا نییە ئەوانی دیکەی ئیماندار و خوداناس زەندەقیان لە پرچ و پەرچەم و زولف و ئەگریجەی کچان و ژنان بچێت و بتۆقن.. ئەوەیان چ سام و ترس و 'فۆبیا'یەکە

بەرامبەر بە جوانی کە یەزدان یانژی سروشت بەخشیوییەتی کە بێ پەند و حیکمەت نییە.. پەحا و ئەفسووس و جەخار و سەد حەیف و موخابن بۆ ئەو ئیماندار و بڕوادارە بەستەزمانانە!

***

پەرچەمی ئاگرین

چ شەرم و شوورەیی بوو کە پیاوانی ئامێرد و ڕۆبۆت ئاسا و ئەڵقە لە گوێ زەندەقیان چوو لە پای یاخیبوونی چەند تاڵێک لە ئەگریجە و پەرچەمی نەترست، کە گوایە لە ترس و تاوی دزە کردنی زولفی تۆ لەوەدایە عەرشی فەلەک بلەرزێت.. گەرچی ئەوەیان مەحاڵە. بەڵام بەڵام.. لە چاوی پیاوانی دار بەدەست و پاسەوانانی ئاداب و ئاکار ئەتۆ بوویت بە کانگا و و سەرچاوە و کوانووی گڕکان و تۆفان و وەیشوومە و بوومەلەرزە و فیتنە و فەساد و فسق و فجور و فاحیشە، کە بە ئەندازەیەک کوشندە و بڕندە و ترسناک بوویت بۆ ئەوان کە لەوەدابێت دۆزەخت لە ئاسمانەوە گواستبێتەوە سەرزەمین و ئەو سەر خیابانە بە ڕادەیەک خرۆشان بەدەم هەنگامە و زەبر و زەنگ و خوێن هەڵچوونی ناحەزەکانت کە وەک ئەوە بوو کە گڕکان و تۆفان و زەمین لەرزەیەکت بەرپا کردبێت.. وای لە پیاوانی زێدە لەرزۆک و گرگن و گزگل و تۆقیو لە سێبەر و بۆن و بەرامە و نیگا و لەنجەی لەرزەکەمەر و ترپە و تەققەی پێڵاو و حریتە حریت و قاقا و قریوەی لە ناکاوی خانمان.. وای وای!

گیانۆ.. ژینا۔ ی ئازا و جەربەزە ئەوە تۆیت کە ژینی ملیۆنەهات بە درۆ خستەوە، ئەوانێک کە مردوون و بە خۆیان نازانن، مردووەکان ئەوەندە زۆرن کە مەگەر مردووەکان میهر بنوێنن کە مردووەکانی دیکە بنێژن. ئەتۆ بە مەرگی خۆت سەلماندت کە ئەوانی نێرگەل و هەم کەڵەگا نەیانزانیوە بژین، لە تۆ پەست و تووڕەن کە سەلماندت ئێمەی نێرینەکانی ئەم دەڤەرە زیندانین لە پای ئەوەی گوایە ئەوان شاد دەبن گەر ئێوە دەنێو ئەشکەوت و کونجی ماڵەکاندا وەک باڵندە و مەلی نێو قەفەز بژین و هەتاویش لێتان نەدات، وەک هوزار و بولبول بخوێنن بۆ ئەوانێک کە نازانن چریکەی ئێوەی نێو قەفەز گریان و شیوەنێکە کە ئەوانی کەودەن و و نەبان و حۆل و یاغنیش دەرکی ناکەن!

مەگەر نەتزانیوە کە وەها وێنای ژنان دەکرێت کە چ جادووگەرێکن کە لەژێر هەر تاڵە موویەکی سەر و پرچی ئێوە شەیتانێک خۆی حەشارداوە کە ئەگەری فریودانی پیاوە ئیمان تۆکمە و هەم لەرزۆکەکانی هەیە، ئەوەیان چ بڕوا و ئیمانێکی تەنکۆڵە و عەمبارەپۆیە کە وا زوو بە دەرکەوتنی پەرچەمی خانمێکی سەلار و سەنگین کە ویقار و شکۆیەک لە چاوانی تۆدا شەوی دەیجووری ڕۆشن دەکردەوە، دە من دلنیام ئەتۆ دەتزانی کە ئەوان هەترەشیان لەو پرشنگ و تین و تاو و چرایەک چووە کە لە چاوانی تۆدا نێو دڵ و ڕۆح و مێشکی تاریکی ئەوانی ڕۆناک کردۆتەوە، ئەوان کە شەمشەمەکوێرە ئاسا لەسەر تاریکی ڕاهاتوون، نەدەکرا ڕۆشنایی تۆ چاڵ و گۆڕ و خەرەند و بیری بێ بنی نێو گیان و بوونی ئەوان بخاتە بەر دیدەی هەزارەها کە دوا جار خۆت کرد بە قوربانی وەک پەروانەی دەوری شەمع و سووتایت تا هیچ نەبێت بۆ تاوێک ڕۆحیان ڕۆشن بێتەوە، وەلی تۆ چی بکەیت کە ئەوان نەیانەوێت ئەو خەرەند و چاڵ و کونە ئەشکەوتەی ناو مێشک و دڵ و ڕۆح و تاریکستانەی ناو خۆیان ببینن کە سیخناخ بووە لە مار و دوپشک و تیغ و زەمهەریر و سەڕسەڕ و پاشماوەی سەدەها جڕوجانەوەر کە ئافات و وەیشوومە و زووخاوێک لە کینەبازی و رق و ژەهری شاماری حەوت سەریان هەیە دەرهەق بە تۆ و هاوتوخم و هاورەگەزەکانت!

***

نهێنی و تەڵزگەی گۆبەندێک

ئەرێ بە ڕاست ئەتۆ بە ئەنقەست ئەو گۆبەندەت نایەوە؟ یان خودی ڕەشەبای عەزرەتی و شەیدای سەر و سەکوت و قژوقاڵت بوو کە بە هەوای بینینی ئەگریجە و خەت و خاڵت بوو کە وەک شنەبا و شەماڵی سەرمەست خۆی نواندبوو تا سەری کۆت و تاقگەی دارژاوی کەزی و بسکی شاراوە عەترلیت ڕابمووسێت و نەوازشت بکات، جواناوی بۆن و بەرامەت لەتەک خۆیدا ببات بەو مەرام و نیازەی کە هەرچی کچان و ژنانی شانشینی مەملەکەت هەن لاسایی تۆ بکەنەوە، لەولاوە چی نێرگەل و پیاوانی ڕۆح کەڵەگایی هەن زەندەقیان بچێت کە ئیدی تۆی سەرقافڵەچی و ڕابەر ڕێنوێنی هەمووان بکەیت کە ناکرێت سەر و پرچیان قڕێژ و کەڕوو هەڵبێنن، بەو نیازەی کە ئیدی نەدەکرا ڕشک و ئەسپێ و گەنە و زەروو خوێنی پاکیان بخۆن!

هۆ کچی ئاسمان.. ئەوەتا بای 'وەشت' هات و لە هەر چوار قوڕنەی دونیاوە شنەبای خۆشنوودی و ڕەهاکردنی زولف و بسک و پەرچەم و کەزی ڕاگەیاند کە لەو زیندانەی تێیکەوتبوون.. ڕەها و سەرفراز بن بۆ هەتا هەتایە.. تۆ بڵێیت ئەو خۆزگەیە بێتە دی؟ ئەرێ

به راست تۆ بڵێیت نێرگەلێک و رۆح کەڵەگا ئاسا هەبن کە لە سەدەی بیست و دوو و هەزارەی سێیەمدا بە سیحری ئەو پەرچەم و ئەگریجەیە بکەونە سەر سمکۆڵان و حیلاندن لە ژێر فشاری کوڵانی خوێن و جۆشدانی هەوەسی هار و گڕگرتنی شادەمار و هەم دەمارە دەزوولەییەکان تا ئەندازەی زەڕین و پەڕین.. خۆ گەر وا بێت.. مەرجە ببرێنە بیمارستان و تیماری ئەو هەموو برینە زۆر و زەوەندەیان بۆ بکەین کە بۆتە کیم و زوون و تیراوەی هەوکردوو.. لە سەر پێست؟ نا نا نا.. بەڵکو لەسەر پەڕەی رۆح و دڵ و مۆخ و گلێنەی چاوانیان!

وێجا.. خۆ کە ئەگەر ژیان و زیندەگی مەردمگەل ئیمتیحان و تاقیکردنەوە بێت لەم دونیایەی خۆمان، پاداشتی چاکە و خراپە لە قیامەتێ بە فەرمانی یەزدان بێت، کەواتە وا رەواترە کە پیاوان بۆ خۆیان کە بە نیازن بە دیداری حۆرییەکان و غیلمان شاد بن لە بەهەشت.. مەرجە ئەوان چاوانی خۆیان دابخەن.. ئەگەر نا..ئەوەیان چ تاقیکردنەوە و ئیمتیحانێکی ساختە و فشۆڵە؟ کەواتە چ حیکمەتێکی ئیلاهی تێدایە خانمان بۆ خاتری نێرینەکان لە کوونی ژوورەوە نەیەنە دەرەوە و کە هاتنە دەرەوەش مەرجە نیقاب و بورقا و سەرپۆش و رەفتە و لەچک و مانتۆ بپۆشن، گەر وابێت کەواتە بەهەشت هۆتێلێکی بەلاشخانەیە.

بە دیدگای من ئەوەیان تەوسئامێزە و پڕە لە موفارەقە و پارادۆکس، پتریش فێڵ و تەڵەکەبازی رۆحی نێرینە و پیاوسالارییە، گەمەیەکێ چەپەڵی دەستەڵاتخوازی و ئایدیۆلۆژیایەکی سەردەستەیی نێرینەیە کە هەوڵێکی هەزارەها ساڵی بە دواوەیە لە ستەم و چەوسانەوە و خۆ زاڵکردنی نێرینە لە رێگەی یاسا و رێسا و ئەدەبیاتی مەزهەبەزەدەیی کە کۆی میراتەکە هی نێرینەیە.. نەک مێینە کە جێگای گومان و پرسیارە، لە ئاکامدا بەو نیازەش گەیشتوون کە ژنان و کچان کۆیلە و ملکەچ و ستەمدیدە بن و بە درێژایی تەمەن و زەمەن خەون بە سەربەستی و خودگەرایی و سەرخۆییبوون نەبینن، کە زادەی مێژوویەکی نایەکسان و راسیستی و نارسیستی نێرینەی تێدا پیادە دەکرێت بەو مەرجە کۆتایی دێت کە ژنان و کچان خاوەن بەڵێ و نەخێر خۆیان نەبن لە قۆناغی پێڕەوگەییەوە تا سەریان دەیدا لە بەردی ئەلحەد!

یانژی بە دیدگا و قەولی ئەوان ئەوەیان فیتی شەیتان بووە کە فریوی داویت سەرپۆشەکەت دابخزێت و توندی نەکەیتەوە، یانژی ماندووی سەفەر بوویت و شەکەت و پرزە لێبڕاو، پاسدارانی کەودەن و یاساوڵەکانی ئاکار و ئاداب و پاسەوانی ناوگەڵ دوچاری هیستیریا

بووبن، ئاخر دەکرێت ئەوانی کەودەن و یاغنیش وایان مەزندە کردبێت کە ئاسمان رەش هەڵاتبێت لە تاو ئەو گوناهە کەبیرەیە، چون ئەگەری ئەوە زۆرە فریشتەکان سەرەتاتکێیان کردبێت، بێباک لە ماجەرای دونیا و مەردمگەلی تلاوە بە دەست گرفتی لە بن نەهاتووی شەڕ و شۆڕی هەزارەها هابیل و قابیل و کوشتارگە نەبڕاوەکان و ئەفسانەی ململانێی ئیبلیس بەرامبەر ملیۆنەها بە مەرجی فریودانی مەردمگەل کە ڕوو لە خراپە بن و پشت لە چاکەکاری، بە واتا ئاسمانێکی بێباک یان سەرقاڵ بەو خوێنبارانەی کە ئەم سەرزەمینەی بۆگەن و پیر و لەوتاوی کردووە، لەوەتەی "عیسا" بەسەر خاچەوە چوارمێخەی کێشراوە کە تا هەنووکەش نە دابەزیوە و نە ئاسمانیش هەڵیکێشاوەتەوە بۆ بارەگای باری تەعالا!

خانمێکی تەنیا دەنێو جەنگەڵدا

رۆحی رەوان.. ژینا.. کەواتە کێ فریای تۆ بکەوێت کە ئاسمان سەرقاڵ و پەشێوحاڵ و شپرزە بێت، نەکا کەشتییەکەی "نوح" بە خۆی و سەرنشینەکانەوە زەریا هەڵیلووشێت، سەراسیمە بەو هەموو زەمین لەرزە و گڕکان و بورکان و جۆرەها دەرد و نەخۆشی کوشندە کە مەردمگەلی گیرۆدە کردووە، کەچی.. کەچی تۆ بێباک لەوەی سەرپۆش و رەفتەکەت 'با' دەبیات و فریشتەکان لە خۆت تووڕە و تۆراو دەکەیت، هاوکات ئیسرافیل و جیبرائیل و عزرائیل و رەزوان چاوانی خۆیان نووقاندووە لە ترس و تاوی دیمەنەی تۆ تیایدا گیرۆدەیت و هەم ئازا و جەربەزە، کەچی ئەوە تۆ بوویت 'ژینا'ی هێور و سەلار، لە بری ترس و تۆقین، ئەوەندە چاو قایم بوویت.. یان هەر خوو و خدەی خۆت بووە کە خەندەلێو بوویت و سەلانە سەڵانە پیادەڕەوی هەنگاوت ناوە و رەدووی سەرپۆشەکەت نەکەوتوویت، لەولاوە ناچار و سیاچارە و لەرزە لێو بوون فریشتەکان لە حەوتەمین تەبەقەی ئاسمانێ، پاسداران و یاساوڵانی داربەدەست ناحەز بە جوانی و بوێریت بە رادەیەک شێتگیر بوون کە وەک ئەوەی تۆ ڕەشکەکا بیت و بتکوتن و بتکوتن و بتکوتن تا هەناسە لەبەربڕان!

ئیدی تەنگەتاوتر بوون یاساوڵەکانی رەوەشتمەندی عەمبارەپۆ کە بە هەق مەخلووقاتی زەندەقچوو بوون لەبەردەم ئارامی و دلێری تۆ و هەم پەرکەمدار و 'فێ'لێهاتوو لە تاو شەنگی و زیبابییت، ناچار بە پەلەپروزێ و یەکاندەردوو وەخۆکەوتن و هەلقەیان بەست و پژدێنەیەکی بازنەیی و بڵندیان سازکرد بە قەد باڵای تۆ و بە پێچ و لوول وەک خەمی ناقۆڵات لە ساتەوەختی شکانی شکۆمەندی کچانەت لەژێر زەبر و زەنگی دڕندانەی پیاوانی مەزهەبزەدەی بێ مەزەب و مۆڕاڵ و ترسنۆک!

چما نەتدەزانی توخمی نێرگەلی ناوگەڵ برسی بە بینینی پێچ و لوولی قەفی کەزی و بسکی تۆ خوێنیان دەکوڵێت و ئاگرێک دەنێو شادەمار و دەمارە دەزوولەییەکانیان بەرپا دەبێت کە لەوەدایە کڵپە و بڵێسەی هەڵایساوی بگاتە دارستانەکانی سەرزەمین و باخەکان و لالەزار و باخی نێو فیردەوس کە تەڕ و وشك پێکرا بسووتێنن؟

چما نەتدەزانی کە پاسەوانانی دەوری دامەن و تەشک و تیرێژ و قەد و باڵای تۆ وەک گیانداری کێوی و دڕندەکان و سمدارەکانی ئەسپی شێت ئاسا سمکۆڵان دەکەن لەتاو هەوەسی هار و شەهوەتی دەخوێندا گڕگرتوو، قەستیانە خۆیان ببن بە قامچی و تیغ و شمشێر و قەمەی دوودەم کە سادیستانە لە سەد لاوە لەت و کوتت بکەن و.. هێشتا ئۆخەی ناکەن؟ ئەوان بە تەنها بە بینینی خوێن و فرمێسک و ئارەقەی ڕەش ئۆرگازم دەبن و بەس!

چ غەمناکە دیمەنی گەلەگورگ و کارئاسکێکی سرک و تەنیا و بێچارە دەنێو جەنگەڵدا، جەنگەڵی سەدەی بیست و دوو و هەزارەی سێیەمینی "ڕەشهەڵاتی ناوەراست" کە تیایدا رۆحەکان پەژموردە و تاریک و سام لێنیشتوو.. تاریکترە لەوەی کە چاو بتوانێت چاو ببینێت.. ئەمەیان چ گورگستانێکە.. ئیلاهی؟

چما ئەتۆ نەتدەزانی کە کچەزای 'حەوا'یت کە 'ئادەم'ی فریوداوە و بێباکانە لە درەختی حەرام و قەدەغەکراوی خواردووە. بەڵێ ئەوە ئەتۆی کە لاسایی دایکە 'حەوا'ت کردۆتەوە و سەرپێچی دەکەیت و هەم پڕ بە زارت خەندەلێوانە سێوەکە دەکرمێنی و هەم سەرپۆش دەدەیتە دەست 'با' و گێژەنی گەردەلوولەوە!

چما ئەتۆ نەتدەزانی دایکانی من و تۆ و هەزارەها بۆ سەدەها جار و بار بەردەوام بە ترسەوە بە کچەکانی خۆیان دەگوت. "سەرت داپۆشە.. کۆشت داپۆشە.. با دامەنی کراسەکەت تا سەر گۆزینگ بێت.. مەمکەکانت بشارەوە.. قریوە و قاقا و خەنینت نەیەت، خۆت تاس و لووس مەدە و خۆ مەڕازێنەوە، بەدەم رۆیشتن و پیادەڕەوییەوە ئاوڕ مەدەرەوە، زار و دەمت بشارەوە کە نان دەخۆیت ئەو کاتەی پیاوان دیارن، ترپە و تەقەی کەوشەکانت نەیەت.. گەر نا.. نێرەوز گەمارۆت دەدەن و و و...هتد. بە راست ئەمەیان جەنگەڵە یان دونیایەکی تازە؟

چما نەتدەزانی بۆچی دایکانمان سەد بارەیان دەکردەوە بە چرپەوە کە ئێمەی کچانی 'حەوا' لە پەراسووی چەپ و هەم خوار و خێچی 'ئادەم' دروست بووین و تا قیامەت راست و رێک نابینەوە.. هەر بۆیە لەسەر هەر سیلەی کۆڵان و گۆرستانێک و جادەیەک پیاوان و لاوانی

داربەدەست وەک ئەرژەنگ وەستاون لە شمشێری بڕندەتر قیت و قۆز وەستاون بە ناوی چاودێری خراپە و چاکەکاری خەڵکی، کە گەرەکە بۆ هەر هەڵە و پەڵە و کەتنێک و سووکە گوناهێک بە دار و مەترەق و تێلا و قامچی و قیرپاچ و شەللاق بەو نیازەی ڕێک و ڕاستتان بکەنەوە، ئەی دایکە نەیچرپاند بە گوێی تۆدا کە هەر ڕاستکردنەوەیەک خوێن و شکانی شکۆمەندی و گۆبەند و رسوایی بە دواوەیە کە زادەی میراتێکە کە زۆر قورسە کەسمان بیزانین کەی دەستی پێکردووە و کەی کۆتایی دێت و گۆڕ بە گۆڕ دەبێت.. خۆ گەر بشیزانین پێمان شەرمە بیدرکێنین، چونکە پیشەسازی و بەرهەمی دەست و فیکری ئێمەیە.. ئێمەی چی چی چی؟ خۆتان ناوی بنێن!

***

ژینا.. قەقنەس ـ کەی ئێمە

مەگەر هەر هەمووومان نەمانبیستووە کە لە ناوئاخنی ئەدەبیاتی "ئیسرا و میعراج"دا هاتووە و جەخت لەسەر ئەوە دەکات کە زۆرینەی 'ئەهلی دۆزەخ' ژنان بوون لە پای ئەوەی کە بۆ هەمیشە نزیکن لە خراپەکارییەوە و دوورن لە چاکەکاری، گوایە لە دۆزەخیشدا بە قژ و قاڵی خۆیانەوە هەڵواسراون.. بە ڕاست.. دیسانەوە.. خۆ ئەوان زۆر زووتر دەنێو دۆزەخدا ژیان هەم مردن.. من بەڵگەم هەیە و گەواهی دەدەم کە پلکە 'زاریێ' دایکم و پێنج خوشکی خۆم و سەرباری کچان و ژنانی گەڕەک چلۆن دەسووتان.. ئاخۆ بەس من ئەو ئاگرەم بینیوە یان هەر هەموو نێرینەکانی گەڕەک و شار؟ نازانم.. بەڵام ئەوەندە شکۆمەند بوون کە دوای هەر سووتانێك ئازایانە وەک باڵندەی ئەفسانەیی "قەقنەس" ئاسا دەنێو خۆڵەمێشی خۆیان سەر لە نوێ رادەبوون و هەڵدەستانەوە و زیندوو دەبوونەوە.. ئاخر سۆز و بەزەیی و میهری ژنانە و دایکانە و خوشکانەی خۆیان دەنواند کە هاوخەم و سۆزیاری ئێمەی نێرینە بوون کە نەکا غەمناک و پرسەدار و تەنیا بکەوین.. ئەوەیان چ قوربانیدان و جوانی و ڕۆحێکە کە ئێمەی نێرینە نایبینین.. ئیلاهی؟!

ژینا.. ژینای ژن و ئازادی و شکۆمەندی و بوێری.. لەوەش قەباحەتر و ترسناکتر و گوناهێکی کەبیرەتر ئەوەبوو کە ئەگەر سزای تۆ نەدەن و نەتکەن بە نموونە و پەندی زەمانە، جوغل و تەمبێت نەکەن بۆ توندکردنی سەرپۆشەکەت، ئەوسا کچانی هاوتەمەنی تۆش سایلی تۆ سەرکۆت و ئالاو والا دەبن و ئیدی پیاوانی چاوچلێس و ناوگەڵ برسی دوچاری نەزەری حەرام دەکەن، لەوەش کوشندەتر ئەوەیە کە ئێوە بپرسن و گومان بکەن کە بۆچی دەبێت ئیمانی پیاوە سمێڵ بابڕەکان ئەوەندە تەنکۆڵە و لەرزۆک و چرووک بێت؟ بۆچی مەرجە

لەرزۆکی ئیمانی ئەوان یان تۆکمەیی دینەکەیان لەسەر بە دیارکەوتنی پەرچەم یان داپۆشینی پابەند و وەستابیت کە بۆ هەمیشە پێوانە بێت بۆ وەدەستهێنانی بەهەشت و دووربوون لە دۆزەخ؟

ژینای.. دەرە ژین.. ئەتۆ چیت کرد گیانی پەژموردەی گیانان، چلۆن وا ئاسان هەوەسی پاسدارانی دار بەدەستی ئەخلاقت ئاگر داوە بە ئەندازەی دەیری و دەللی بوونی فریشتەکانی ئاسمان لە تاو ئیرەیی و بەغالەت بە جوانییە ئەفسوونبار و و رۆحی 'بەور' ئاسات.. گەرچی کە مەرگهێنیش بووبێت؟ ئاخر پاسەوانانی ناموسپەرست مەزەندە و ترسی ئەوەیان هەیە کە بە هەزارەها فریشتەی دەوری عەرش و مەلەکووت پایدۆستی لێبکەن و بتەکنەوە، لە گوینە کە هەندێکیان لە تین و تاو و ترسێکی پەنهان کە تۆ بەرپات کردووە.. پەڕ و باڵیان هەڵوەرێت، بە هەزارەهاش لە تەک حۆرییە زێدە نازدارەکان لە تاو بێباکی تۆ و نەترسانت لە ئاگری جەهەننەم سۆمای چاوانیان بڕژێت، ئاخر فەرمانە کە نەدەکرا نێرەوزەکانی ئاسمان و هەم سەرزەمین یەکاندەردوو بە شەوارە بکەون ئەو کاتەی پێکڕا مەست و حەیرانت دەبن کە ئاوڕ لە تۆ دەدەنەوە بە جۆرێک کە کەیل و کاس بن کە وەک گەداکان سواڵی خەندەیەک و نیگایەک و ناز و هەوایەکی تۆ بکەن، وای وای.. ئەوەیان چ ئابڕووچوونێک بوو کە فیز و شکۆی خۆیان لەبەردمی خانمۆڵەیەکدا دۆڕاند!

***

خەون و خەیاڵێکی خوێناوی

چما ئەتۆ نەتدەزانی کە لە شانشینی بێ خەیاڵ و خەونەکاندا.. خەون بینین و خەیاڵی فڕین سزاکەی خوێنی سەرە؟ هۆ نازەنینی هەر هەموومان مەراقی ئەوەمانە و بێ ئۆقرەین.. ئاخر چڵۆن ئەتۆ لە شەوی دەیجوردا وەک چرا دادەگیرسێیت کە هەر هەمووان عەیب و عەورەت و چەهرەی ئەرژەنگ ئاسای خۆیان ببینن لە مەملەکەتێک کە هەر خەونێکی سەرکەش و سەرکێش بۆ خۆی خوێنی سەرە و خۆ سپاردنە بە دۆزەخ لەسەر دەستی ئەوانی ناحەز بە خەونی شەکرە کەنیشکێک؟

هۆ 'شەهرەزاد' کەی ئێمە.. چما ئەتۆ نەتدەزانی ئاخوندەکان کە نابینان هەر خەونێکی رەنگینی کچە رەنگاڵەیەک و شەکرەژنێک زەندەقیان دەبات، دە ئاخر دەزانی یان نا کە بینینی خەون بە رۆژی رۆناک لای شەمشەمە کوێرەکان چ گوناهێکی کەبیرەیە، تۆی خۆشخوان و

سەراسیمە بە داستانی "هەزار و یەک شەو"ە کە 'شەهرەیار'ی مەست و مەیزەدە کردبێت و جوانی تۆ ئەفسوون و سیحری حیکایەت و داستانەکانی تا دوا پەندی پڕ لە تانوپۆ و گرێچن بیبات و بەدەم زرنگانەوەی زەنگوڵەی دەنگی تۆی خۆشخوێن خەو بیباتەوە.. ئیدی بۆ هەمیشە و بۆ هەتاهەتایە 'شەهریار' شەیدا و دێوانە و گیرۆدەتە و ناتوانێت سەرت ببڕێت و بتکوژێت وەک هەزارەها لە هاورەگەزی تۆ، لە پای بیانوویەک کە تا هەنووکەش دیار نییە.. تاکە بیانوویەک خوێنخۆری پادشاکان و پیاوەکان بووە کە بۆ هەمیشە خوانی خوێناوی 'ئۆرگازم' و سەرمەست و شادی کردوون، ئیدی تۆی ئەفسوونگەر هاتیت و بە گێڕانەوەی داستانەکان سەرسام و حەیران و هۆگرت کرد و مەرگی دیکەی هاورەگەزەکەی خۆت راگرت، بە ئەندازەیەک شاد بوو کە شەوێکیان خواستی ئەوە بوو ئیدی سەرپۆشکەت فڕێ بدەیت.. ئیدی خۆت رەها کرد، چون جوانی و زرنگی و ئەفسوونی جادووگەرانەت بوو کە ئەو خوێنخۆرییەی 'شەهرەیار'ی بنەبڕ کرد، ئەوەشیان پیاوە سادیست و خوێنخۆرەکانی مەملەکەتی شێت و داغان و غەمگین کرد و کۆستیان کەوت کە پادشا دەستبەرداری خوێنخۆری کچان و خانمانی ببێت.. پیاوانی مەست و خۆشنوود و ئاسوودە بە خوانی خوێنای و خەیاڵکوژ لێنەگەڕان گیانۆی کەلەکەوێت .. لێنەگەڕان.. تا هەنووکەش خوێنبارانە و شانشینی پرسە و واوەیلا و مەرگەساتە جوانێ.. بەڵام ئەوە تۆیت کە هەزارەها داستان و سەرگوزشتە و پەند و بەیت و باڵۆرە و هیکایەت و چیرۆک و رۆمانت بۆ ئێمە بەجێهێشتووە و تازە فرچکمان پێوە دەکەین و میراتگری ئەمەکداری جوانی و میهر و شکۆمەندی و ئازایەتی و زرنگی تۆین.. بە قوربان.. شەو و شەوگارت شاد و ئەرخەیان و ئارام بنوو کە ئەمشە و سەدەها شەوی دیکە هەر هەموومان بێدار ئێشگر و دەرگاوان و پاسەوانی خۆت و خەیاڵ و خەونە شیرینەکانی تۆین بە درێژایی زەمەن و تەمەن.. هۆ 'قەقنەس'ی هەر هەموومان..!

(سەرەتای پایزی/٢٠٢٢)

"شێرزاد حەسەن"

+ پەراوێز: -

- **قەقنەس:** قەقنەس (بەئینگلیزی:Phoenix، گریکی دێرین: Φοῖνιξ، بەفارسی: ققنوس، عەرەبی: العنقاء)، باڵندەیەکی خەیاڵی و ئەفسانەئامێزە کە بەراورد دەکرێت بە جۆرەها باڵندەی دیکەی راستەقینە، باسی لێکراوە دەنێو داستانە کۆنەکانی عەرەب وەکو سەرچڵییەکانی سندیباد و داستانی 'هەزار و یەک شەوە'، بەگشتیی لەنێو داستانە

فارسی و رۆمانی و گریکی و میسڕی و چینییەکاندا هەبووە. قەقنەس، وەکو بێچووی باڵندەیەکی پیرۆز لەنێو داستانەکاندا چاوی لێکراوە. باڵندەیەکە لەسەر هێلکەکەی دەنیشێت تاوەکو دەتروکێت، لە کاتی تروکاندا ئەوەندە بە خۆشییەوە بۆ بێچوەکەی دەخوێنێت و پوش و پەڵاش لە دەوری خۆی کۆدەکاتەوە تاوەکو پوشەکان ئاگر دەگرن و خۆیشی دەسوتێت، جا ئەو بێچوەی کە لە هێلکەکە دەتروکێت، پاشانیش دەبێتەوە بە دایکانە. دیارە سەرچاوەی دیکە ئاماژە بەوە دەدەن کە خودی" قەقنەس" تاکە باڵندەیەکی ئەفسووناوییە کە پێشبینی مەرگی خۆی بکات، گوایە سەروەختی گیانەڵا پووش و پەڵاش کۆ دەکاتەوە کە ئاگر دەگریت و قەقنەسەکە دەسووتێت بە پەرجووێکی دەگمەن و ئەفسانەئامێز دەنێو خۆڵەمێشی خۆیدا کە زادەی موعجیزەیەکی ئەفسانەئامێزە زیندوو دەبێتەوە.

- **بەور:** سەر بە خێزانی پڵنگە، هەندێک جاریش وەک مێینەی پڵنگ چاوی لێدەکرێت.
- **تەوار:** مێینەی باز یان بازی مێچکە.

(سەرەتای پایزی/٢٠٢٢)

"شێرزاد حەسەن"